

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Затверджую
Голова приймальної комісії,
ректор Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Тетяна Фалько

2024 р.

ПРОГРАМА

ФАХОВОГО ІСПИТУ

Спеціальність 054: Соціологія

для здобуття ступеня магістра на основі НРК 6 та НРК 7

Запоріжжя, 2024

Програма фахового іспиту з соціології для здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» спеціальності 054 Соціологія / Укладачі: Л.В.Афанасьєва, І.В.Букреєва, Н.І.Глебова, Л.Ф.Глинська.– Запоріжжя, 2023. – 11 с.

Ухвалено на засіданні кафедри соціології та філософії (протокол № 8 від 13 березня 2024 року).

I. Пояснювальна записка

Програма фахового вступного випробування з соціології для здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 054 Соціологія базується на державному стандарті освіти, визначеному Міністерством освіти і науки України, з підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки спеціальності 054 Соціологія, навчальних програм дисциплін професійно-орієнтованої підготовки, визначених навчальним планом підготовки фахівців за освітнім ступенем бакалавр спеціальності 054 Соціологія, затвердженому Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького, і враховує Програму предметного тесту з психології та соціології (наказ МОН № 156 від 11.02.2022).

Програма фахового вступного випробування з соціології розроблена для абітурієнтів, які вступають до університету для одержання освітнього ступеня магістр за спеціальністю 054 Соціологія.

1. Вступ

Фаховий іспит для спеціальності 054 Соціологія має за мету оцінку мотивації абітурієнта до вступу на навчання, з'ясування рівня його фахових компетенцій, комплексну перевірку знань абітурієнта та його розуміння змісту базових соціологічних дисциплін («Загальна соціологічна теорія», «Методи збору соціологічної інформації», галузеві соціології); визначення його готовності до засвоєння фахових освітніх компонентів магістерського рівня.

Мета вступного випробування: виявити рівень професійних знань, умінь і навичок абітурієнтів зі спеціальних та галузевих дисциплін соціології

Завдання вступного випробування:

- оцінювання рівня аналітичних здібностей вступника, його вміння узагальнювати теоретичну інформацію,
- оцінювання спроможності вступника до послідовного, логічного та аргументованого викладення власних думок.
- оцінювання рівня теоретичної і практичної підготовки вступника з базових соціологічних дисциплін.

2. Форма фахового вступного випробування.

Випробування проводиться у письмовій формі, що забезпечує високий рівень об'єктивності оцінювання, сприяє логічності мислення, цілеспрямованості та зосередженості абітурієнтів. Тривалість іспиту 1 годину 20 хвилин.

3. Вимоги до відповіді вступника.

Вступник повинен:

- продемонструвати знання матеріалу у відповідності до програми іспиту; – надавати точні відповіді;
- вміти коректно визначати наукові поняття;
- послідовно відповідати на запитання.

Об'єктом оцінювання виступають *компетенції* вступника відповідно до Стандарту вищої освіти спеціальності 054 Соціологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

4. Перелік компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 7 ЗК02. Здатність працювати автономно. ЗК03. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК04. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетентності

СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси. СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти. СК03. Здатність проектувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію. СК04. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень. СК05. Здатність обговорювати результати соціологічних досліджень та проектів українською та іноземною мовами. СК06. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога та керуватися загальнолюдськими цінностями. СК07. Здатність розробляти та оцінювати соціальні проекти і програми. СК08. Здатність співпрацювати з європейськими та євроатлантичними інституціями.

5. Структура білету

Білет складається з трьох частин: теоретичної (питання інтегрованого характеру - контроль знань) – 50 балів (два теоретичних питання по 25 балів), професійно-орієнтованого завдання (ситуаційні завдання або розрахункові задачі – контроль практичних умінь та навичок) – 25 балів; тестової (ситуаційні тести – виявлення рівня сформованості категоріально-понятійного апарату) – 25 балів (1 бал за кожне тестове завдання)

6. Критерії оцінювання

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем магістра за спорідненими спеціальностями (за 200 бальною шкалою):

Високий рівень (175 – 200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150 – 174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124 – 149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низький рівень (100 – 123 балів) вступник отримує такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі. Допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0 – 99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

II. Інформаційний зміст програми.

I. Програма предметного тесту з психології та соціології ЄФВВ

1. Основи психології та соціології

1.1. Психологія та соціологія у структурі сучасних наук

1.1.1. Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології.

1.1.2. Об'єкт, предмет соціології. Суспільство як об'єкт соціології. Соціальна взаємодія як предмет соціології.

1.1.3. Функції соціології: теоретико-пізнавальні, практично-політичні.

1.1.4. Трансформація уявлень про предмет психології. Історичне формування предмета психології: від вчення про душу до науки про психіку.

1.1.5. Трансформація уявлень про предмет соціології: від вивчення суспільства в людині до дослідження людини в суспільстві.

1.1.6. Структура та основні галузі психології. Фундаментальна та прикладна психологія.

1.1.7. Рівні соціологічного знання: загальносоціологічні теорії (макросоціологія та мікросоціологія), спеціальні та галузеві соціологічні теорії (теорії середнього рівня), знання, здобуте за допомогою емпіричних досліджень.

1.2. Основні категорії психології та соціології

1.2.1. Поняття «психіка» та її сутність. Функції психіки: відображальна, регулятивна.

1.2.2. Співвідношення понять «соціальне» і «суспільне».

1.2.3. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість» та «індивідуальність».

1.2.4. Біологічні передумови, соціальні умови та чинники психічного розвитку особистості.

1.2.5. Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості.

1.2.6. Цінності та ціннісні орієнтації особистості. «Життєві стратегії».

1.2.7. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

2. Історія і теорія психології та соціології

2.1. Соціологічна та психологічна думка XIX ст.

2.1.1. Позитивізм Огюста Конта. Концепція співвідношення суспільства та індивіда.

2.1.2. Психологія натовпу Гюстава Лебона. Класифікація натовпів, характеристики натовпу.

2.1.3. Теорія наслідування Габрієля Тарда. Психологічний механізм наслідування як ключ до пояснення соціальної поведінки.

2.1.4. Органіцизм та еволюціонізм у теорії Герберта Спенсера.

2.2. Соціологічна та психологічна думка кінця XIX-початку XX ст.

2.2.1. Інтеракціонізм. Теорія «дзеркального Я» Чарльза Хортон Кулі. Символічний інтеракціонізм Джорджа Герберта Міда. Аналіз динаміки «Я»: «І» / та «те».

2.2.2. Психоаналітична теорія Зигмунда Фрейда. Вчення про сексуальність: лібідо, сублимація, витіснення. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super-Ego). Соціологічні аспекти психоаналізу.

2.2.3. Індивідуальна психологія Альфреда Адлера. Комплекс меншовартості.

2.2.4. Аналітична психологія Карла Густава Юнга. Структура особистості.

Архетипи колективного несвідомого.

2.2.5. Розуміюча соціологія Макса Вебера. Теорія соціальної дії. Типи соціальної дії. Типи легітимного панування.

2.2.6. Еміль Дюркгайм про суспільні норми і цінності. Поняття аномії. Проблема розрізнення нормальних і патологічних явищ. Типи самогубств.

2.2.7. Теорія соціальної поведінки Вільфредо Парето. Теорія еліт. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги.

2.3. Психологічна та соціологічна думка другої половини XX - початку XXI ст.

2.3.1. Дж. Морено: соціометрична революція, психодрама. Неофрейдизм (Е. Фромм, Е. Еріксон). Класичний біхевіоризм (Дж. Уотсон, І. Павлов, Б. Скіннер) та необіхевіоризм (А. Бандура). Гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, І. Ялом). Генетична психологія Ж. Піаже.

2.3.2. Специфіка структурно-функціональної теорії Толкотта Парсонса. Концепція соціальної дії. Соціалізація і соціальний контроль як механізми інтеграції індивіда до соціальної системи. Функціональний аналіз Роберта Мертонна. Р. Мертон про соціологічні теорії середнього рівня. Феноменологічна соціологія Альфреда Шюца: поняття життєвого світу та повсякденності.

3. Методи психології та соціології

3.1. Планування та забезпечення якості дослідження

3.1.1. Наукові дослідження: різновиди (теоретичні та емпіричні; фундаментальні та прикладні; розвідувальні, описові та аналітичні; польові та лабораторні), проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет.

3.1.2. Програма дослідження: структура документа, основні пункти, етапи дослідження. Тлумачення, концептуалізація, операціоналізація основних понять дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

3.1.3. Вибірковий метод: генеральна сукупність, вибірка, основні вимоги до формування вибірки, методи формування.

3.1.4. Якість інформації: репрезентативність, валідність, надійність. Типи валідності (змістовна, критеріальна, констуктна), валідизація. Забезпечення надійності.

3.2. Методи збору інформації

3.2.1. Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача.

3.2.2. Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний), планування, внутрішня і зовнішня валідність.

3.2.3. Методи опитування: анкетування, інтерв'ювання. Анкетування (поштові, пресові, онлайнві, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та різних питань. Формулювання питань і відповідей в анкеті. Інтерв'ювання (фокус-групові, глибинні, неформалізовані: історія життя, біографія, усна історія).

3.2.4. Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування.

3.2.5. Соціометрія: особливості застосування та інструментарію (анкета, шкали), соціометричні індекси, матриці та соціограми.

3.2.6. Аналіз документів. Контент-аналіз.

3.3. Методи аналізу емпіричних даних

3.3.1. Вимірювання (за С. Стівенсом): визначення, види, рівні, шкали (номінальні, порядкові, метричні).

3.3.2. Описова статистика. Міри центральної тенденції та міри варіації для шкал різних типів. Точкове та інтервальне оцінювання. Довірчий інтервал.

3.3.3. Аналіз статистичного зв'язку між двома змінними. Коефіцієнти кореляції. Методи перевірки статистичних гіпотез.

3.3.4. Лінійна регресія (парна та багатовимірна).

4. Прикладні аспекти психології та соціології

4.1. Особистість як об'єкт та суб'єкт соціальних відносин

4.1.1. Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ та нові медіа: інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації.

4.1.2. Девіантна поведінка особистості. Поняття та види (позитивна і негативна) девіацій. Суїцидальна та залежна поведінка. Булінг. Мобінг. Ейджизм. Рівні девіантної поведінки: поведінка, що не є схвалюваною іншими, що осуджується іншими, морально негативні прояви і вчинки, делінквентна поведінка, злочинна поведінка, деструктивна поведінка. Соціальні та психологічні чинники девіантної поведінки. Профілактика девіантної поведінки: просвіта, соціальна реклама, корекційні програми, створення ситуації успіху.

4.1.3. Соціальні статуси: поняття та види (офіційний і неофіційний, приписаний і здобутий). Соціальні ролі: поняття та види (активні й пасивні, явні й латентні). Структура ролі (когнітивна, афективна, конативна складові). Маргінальність соціальних ролей.

4.1.4. Стать і гендер. Маскулінність. Фемінінність. Андрогінність. Гендерна ідентичність. Кризи гендерної ідентичності. Гендерні стереотипи: поняття та види (традиційні та егалітарні). Гендерна рівність і дискримінація. Сексизм. Фемінізм.

4.2. Особистість у життєвому та професійному просторі

4.2.1. Гра, навчання, праця як види діяльності. Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне вигорання. Поняття професійних криз.

4.2.2. Спілкування як соціально-психологічний феномен. Спілкування як обмін інформацією (комунікативна сторона спілкування). Комунікатор, реципієнт, канал передавання інформації. Комунікативні бар'єри. Спілкування як сприймання, розуміння та оцінка партнерів спілкування (перцептивна сторона спілкування). Механізми міжособистісного сприймання: ідентифікація, соціальна рефлексія, стереотипізація. Каузальна атрибуція. Атиюд як соціальна установка. Спілкування як взаємодія (інтерактивна сторона спілкування).

4.2.3. Конфлікт і конфліктна ситуація. Види конфліктів (внутрішньоособистісний, міжособистісний, внутрішньогруповий, міжгруповий). Рольові конфлікти (гендерно-рольовий конфлікт, конфлікт між сімейними і професійними ролями). Стилі поведінки в конфлікті (суперництво, уникнення, компроміс, співпраця, пристосування). Запобігання (психологічна просвіта, недопущення дискримінації, матеріальне та моральне заохочення, дотримання корпоративної культури) та розв'язання (досягнення компромісу чи співпраці) конфліктів у різних сферах життєдіяльності.

4.2.4. Соціальна організація як формальна група: характеристики, структура, функції організації. Управління. Управлінська діяльність. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Стилі керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

4.2.5. Характеристика і актуальні проблеми сучасної сім'ї (нестабільність шлюбу, знижування народжуваності, матеріальне неблагополуччя). Функції сім'ї (репродуктивна, економічна, виховна, господарсько-побутова, комунікативна, дозвіллова, сексуальна, рекреативна, психологічного захисту). Види сім'ї: нуклеарна та розширена сім'я; патріархальна, матріархальна, егалітарна сім'я, моногамна та полігамна сім'ї. Шлюб і шлюбні стосунки. Сімейні кризи.

5. Психологічні та соціологічні виміри суспільства

5.1. Група як структурний елемент суспільства

5.1.1. Поняття та головні ознаки соціальної групи. Класифікація соціальних груп (великі соціальні групи, середні соціальні групи, малі соціальні групи).

5.1.2. Поняття великої соціальної групи. Класифікація великих соціальних груп (соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально- професійні та соціально-територіальні). Натопп як велика стихійна група. Основні характеристики та типологія натоппу, соціально-психологічні особливості окремих його різновидів. Етнічні групи. Форми існування етносів та основні етнічні процеси. Поняття етнічної ідентичності та свідомості.

5.1.3. Поняття малої групи. Класифікація малих соціальних груп (первинні/вторинні; формальні/неформальні; референтні/групи членства; квазігрупи). Структура малої групи. Динамічні процеси в малій групі. Соціально-психологічний клімат групи. Конформізм, конформна поведінка і конформність. Згуртованість.

5.2. Соціальні та психологічні характеристики й форми організації суспільних процесів і явищ

5.2.1. Суспільна свідомість. Масова свідомість. Групова свідомість. Індивідуальна свідомість. Механізми соціально-психологічного впливу (наслідування, навіювання, переконання, зараження, чутки, мода).

5.2.2. Поняття соціального інституту. Основні функції та характерні ознаки. Види соціальних інститутів: економічні, політичні, релігійні, культури та соціалізації тощо.

5.2.3. Соціальна стратифікація та соціальні нерівності. Основні критерії соціальної

стратифікації. Види нерівності (економічна, політична, правова, культурна, цифрова, мобільна та ін.).

5.2.4. Соціальна мобільність: поняття, типи (вертикальна / горизонтальна), механізми, соціальні та психологічні чинники. Міграція як вид просторової мобільності: сутність, соціальні та психологічні характеристики.

III. Програма, що відображає специфіку освітньої програми другого (магістерського) рівня в МДПУ імені Богдана Хмельницького

1. Сучасна соціологічна теорія

Структурний функціоналізм Т. Парсонса. Стратегія побудови соціологічної теорії. Суспільство як іманентна соціальна система. Модельні зміни. Перехід від традиційного до індустріального суспільства. «Структура соціальної дії». Системні імперативи. Функціональний структуралізм Р. Мертона. Р.Мертон і його критика раннього функціоналізму. Теорії середнього рівня. Уточнення поняття «функція». Функція і дисфункція. Процедура використання функціонального аналізу. Явні і латентні функції.

Теорії конфлікту Р. Дарендорфа і Л. Козера. Різноманітність конфліктних теорій у соціології. Уявлення Р.Дарендорфа про суспільний порядок. Модель діалектичного конфлікту і його наслідків. Функціональна теорія конфлікту Л.Козера. Американський інтеракціонізм. Теорії взаємодії У. Томаса, Дж. Міда, Ч. Кулі. Основні положення інтеракціонізму. Поняття «загальне визначення ситуації» у концепції У. Томаса. теорія Дж. Г. Міда. Категорії Self, Розум, Суспільство. Концепція дзеркального «Я» Ч. Х. Кулі.

Символічний інтеракціонізм Г. Блумера. Чиказька школа інтеракціонізму. Г. Блумер. «Символічна взаємодія». «Взаємодія з собою». Етапи визначення, інтерпретації і оцінки взаємодії. Природа взаємодії. Виникнення і зміна загальних значень об'єктів у ході взаємодії. Г.Блумер про теорію і методологію соціології.

Теорія обміну Дж.Хоманса. Структуралізм обміну П. Блау і Р. Мертона. Елементарна соціальна поведінка як обмін. Дж. Хоманс. Рання індуктивна стратегія (статус і конформність).. Структуралізм обміну. Теоретична стратегія П. Блау. Елементарні і складні системи обміну. Макроструктуралізм. Р.Емерсон. Обмін і влада. Влада – легітимність – опозиція.

Сучасна соціологія в Україні. Специфіка розвитку сучасного соціологічного знання у кінці ХХ - на початку ХХІ ст. в Україні. Основні проблеми, що вирішуються українською соціологією. «Вторинна інституціоналізація» соціального життя і соціологічні центри України. Основні напрямки і перспективи розвитку соціології в ХХІ ст. Основні напрямки розвитку соціологічної науки у ХХІ ст. Перспективи розвитку соціології у III тисячолітті. Теоретична соціологія і соціальна інженерія.

2. Загальна соціологічна теорія

Суспільство як самоорганізаційна система. Поняття «суспільства». Визначення поняття «суспільство» в різних соціологічних школах. Суспільство як соціальна система. Співвідношення держави і суспільства. Поняття громадянського суспільства. Громадянське суспільство та держава. Особливості формування громадянського суспільства в Україні.

Сфери суспільного життя. Сфери суспільного життя як відносно самостійні підсистеми людської діяльності. Економічна сфера. Політична сфера. Соціальна сфера. Духовна (культурна) сфера.

Типологія соціальних груп. Співвідношення соціальних груп та соціальних спільнот. Соціальні спільноти та їх історичні типи. Поняття соціальної спільноти. Критерії виділення соціальних спільнот. Рід та плем'я як первинні історичні форми спільноти людей. Народність, етнос та нація. Особливості етногенезу.

Соціальні інститути. Поняття «соціального інституту». Соціальні інститути як засоби організації і регулювання суспільних відносин. Концепції виникнення соціальних інститутів. Процес інституціоналізації. Функції та структурні елементи основних соціальних інститутів. Явні та латентні функції соціальних інститутів. Дисфункції соціальних інститутів та їх

причини. Характерні риси соціальних інститутів. Основні види соціальних інститутів.

Соціальні організації. Поняття «соціальної організації». Структура соціальних організацій. Характерні риси соціальних організацій. Види соціальних організацій. Соціальні організації як основа існування соціальних інститутів. Види соціальних організацій.

Соціальна стратифікація. Поняття «соціальної стратифікації». Соціальна диференціація: поняття, критерії та ознаки. Соціальна нерівність та соціальна ієрархія. Стратифікація на сучасному етапі розвитку суспільства.

Історичні форми стратифікації. Теорії пояснення соціальної стратифікації. Концепція К. Маркса. Підхід до вивчення соціальної стратифікації М. Вебера. Концепція соціальної стратифікації П. Сорокіна. Неомарксистський погляд на соціальну стратифікацію. «Репутаційна» концепція соціальної стратифікації Л. Уорнера. Моделі соціальної стратифікації за співвідношенням часток трьох основних класів.

Нові чинники соціальної стратифікації (інформація, стиль життя, тощо).

Особливості утворення та функціонування середнього класу. Поняття «середнього класу». Роль і значення середнього класу в суспільстві. Особливості функціонування середнього класу. Концепції середнього класу. Проблеми становлення та функціонування середнього класу в Україні.

Соціальна мобільність та її чинники. Поняття соціальної дистанції та мобільності. Соціальна мобільність та її чинники. Види, типи та форми соціальної мобільності. Міжпоколінна та внутрішньопоколінна мобільність. Вертикальна та горизонтальна соціальна мобільність. Індивідуальна та групова соціальна мобільність.

Міграція як різновид соціальної мобільності. Канали та бар'єри соціальної мобільності.

Суспільство та соціальні зміни. Поняття соціальних змін, їхні види. Чинники соціальних змін. Еволюційні та революційні зміни. Концепції соціальних змін. Соціальний розвиток. Соціальні процеси. Поняття «соціальний процес». Соціальний процес та його основні компоненти. Специфіка соціальних процесів. Стадії соціальних процесів. Динаміка соціальних процесів. Види соціальних процесів.

3. Соціологічні дослідження

Види соціологічних досліджень. Функції соціологічного дослідження. Класифікація соціологічних досліджень в залежності від глибини вивчення та аналізу предмета. Розвідувальне або «пілотажне» дослідження. Описове дослідження. Аналітичне дослідження.

Соціальний експеримент як різновид аналітичного дослідження. Точкові та повторні соціологічні дослідження. Структура та функції програми в соціологічному дослідженні. Етапи та процедури соціологічного дослідження.

Програма соціологічного дослідження як стратегічний документ дослідження. Проблема, об'єкт, предмет дослідження. Мета та завдання дослідження. Гіпотези дослідження. Логічна структура гіпотези та принципи її побудови. Обґрунтованість та можливість емпіричної перевірки гіпотез. Методична частина програми. Аналіз основних понять. Виділення основних понять дослідження. Інтерпретація понять як процедура тлумачення, уточнення змісту понять, що складають концептуальну схему дослідження. Суть інтерпретації, основні процедури. Види інтерпретації основних понять (теоретична, емпірична та операціональна). Попередній системний аналіз об'єкту.

Обробка і первинний аналіз соціологічної інформації. Попередня обробка соціологічної інформації (підготовка даних до аналізу). Особливості обробки числових та нечислових даних. Основне програмне забезпечення для обробки соціологічних даних. Аналіз одномірних, двомірних та багатомірних розподілів. Використання методів описової статистики в соціології. Кореляційний аналіз даних. Залежність соціологічного аналізу та інтерпретації даних від теоретичних пояснювальних моделей.

Опитування. Опитування як метод збору соціологічної інформації. Види опитувань. Особливості, переваги та недоліки методу. Анкетування. Конструювання анкети. Особливості інтерв'ю. Телефонне опитування. Експерте опитування. Методи відбору експертів (документальний, експериментальний, атестація та самооцінка). Процедура роботи (мозковий

штурм, метод зважених оцінок, фокусовані групові дискусії, метод Дельфі).

Організація соціологічного дослідження. Послідовність процедур дослідження та координації діяльності його учасників. Робочий план дослідження. Типові помилки та труднощі в організації соціологічного дослідження. Первинне вимірювання соціальних характеристик. Квантифікація первинних соціальних характеристик. Пошук та конструювання еталону вимірювання - шкали.

Вимоги до шкал. Номінальні, інтервальні/рангові, метричні/порядкові шкали.

Вибірковий метод у соціологічному дослідженні. Специфіка вибіркового методу дослідження. Поняття генеральної та вибіркової сукупностей, одиниць відбору та одиниць спостереження. Репрезентативність вибірки та її дизайн. Етапи формування вибіркової сукупності. Похибка вибірки. Поняття похибки вибірки та її види. Випадкова похибка: її природа, причини, методи уникнення та можливості корегування. Систематична похибка: її причини та наслідки. Типи систематичних похибок. Співвідношення обсягів вибіркової та генеральної сукупностей.

4. Соціологія міста і простору

Основні поняття: місто, фізичний і соціальний простір. Поняття міського способу життя. Уклад життя. Рівень життя. Якість життя. Стиль життя. Сутнісні характеристики міського способу життя. Функції сучасного міста.

Чиказька школа: екологічний підхід Р. Парка, теорія концентричних кіл Е. Берджеса. Емпіричні дослідження міста: Л. Вірт про гетто, Х. Зорбо про нетрі та ін.

Концепція колективного споживання М. Кастельса. Міські громадські рухи. Неовеберіанство: Д. Рекс і Мур, Р. Пал. «Коаліції росту» Д. Логана і Х. Молоча. Антропологія міста: С. Лоу. Концепція Л. Вірта. Концепція С. Мілграма.

5. Стратегічне планування розвитку міста: основні поняття та категорії.

Стратегічне управління в контексті стратегічного розвитку міст. План відновлення повоєнної України; пріоритетні напрямки. Стратегічне планування як складова цілісної системи планування місцевого розвитку. Сутність стратегічного управління розвитком міста. Стратегії місцевого розвитку. Основні нормативно-правові документи, що регулюють просторове планування розвитку міста. Основні поняття й принципи стратегічного управління та стратегічного планування місцевого розвитку.

6. Стратегічне управління розвитком муніципальних утворень

Концепція стратегічного управління. Завдання, які вирішує стратегічне управління розвитку муніципальних утворень. Стратегічне управління як процес передбачення. Продукт стратегічного управління. Етапи циклу стратегічного управління. Етапи процесу стратегічного управління. Моніторинг програм соціально-економічного розвитку. Типи моніторингу. Головне призначення стратегії розвитку муніципального утворення. Принципи, які повинні враховуватися при розробці стратегії розвитку муніципального утворення. Структура стратегії розвитку муніципального утворення. Спеціальний інструментарій SWOT-аналізу, що лежить в основі визначення проблем і постановки цілей стратегічного управління, розробки системи стратегій розвитку муніципального утворення.

7. Методи забезпечення участі громадськості в процесі стратегічного планування розвитку міста. Виявлення громадської думки. Партнерство. Участь громадськості під час діагностування ситуації в громаді /місті. Участь громадськості на етапі планування. Анкетування. Інтерв'ю з лідерами суспільної думки. Громадське обговорення проекту стратегії. Затвердження стратегії.

IV. Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Афанасьєва Л. В. Ідрісов Б. Соціологія міста і села. МОН України, Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь: Вид. буд. ММД, 2015. 86 с.
2. Історія соціологічної думки : навчальний енциклопедичний словникдовідник / За нау Київ ред. В.М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ 2000», 2019. 687 с.
3. Історія української соціологічної думки : навчальна біографічна енциклопедія / За нау Київ ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ 2000», 2019. 334 с.
4. Лукашевич М. П. Соціологія: загальний курс : підручник для внз / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2017. 408 с.
5. Соціологічні виміри муніципальної політики. Конспект лекцій для здобувачів спеціальності 054 Соціологія, освітньої програми «Соціологія муніципальної політики». Запоріжжя: ФОП Однорог Т.В. , 2023. 165 с
6. Безлюбченко О. С. Управління міськими територіями: конспект лекцій. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 117 с.
7. Кутуєв П.В., Богданова О.В., Клименко М.І. та ін. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації: Навчальний посібник. К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2014. 220 с.
8. Афанасьєва Л.В., Букрєєва І.В, Орлов А.В. Методи збору, аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Навчально-методичний посібник. Мелітополь, видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2014. 408с.

Додаткова:

1. Загальна соціологія: хрестоматія / М-во освіти і науки України, Терноп. нац. економ. ун-т; [концепція, упоряд., пер.: А. В. Фурман, В. С. Біскуп, О. С. Морщава]. Київ : Ліра-К, 2020. 354 с.
2. Віталій Савка, Л. Климанська. Соціологія соціальних проблем. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 208 с.
3. Димитрова Л. М. Соціологія управління та організації: Навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 152 с.
4. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. К.: Інститут соціології НАН України, 2007. 320 с.
5. Соціологія і психологія: навч. посібник для внз / за ред. Ю. Ф. Пачковського; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. 2-ге вид., стер. Київ: Каравела, 2018. 760 с.
6. Соціологія праці: [бібліогр. список] / Від. нау Київ інформації та бібліографії ЗОУНБ. Запоріжжя: ЗОУНБ, 2016. 210 с..
7. Соціологія: короткий навч. словник: терміни і поняття / за нау Київ ред. В. М. Пічі. 3-тє вид., випр., перероб. і доп. Львів: Магнолія 2016, 2017. 340 с. 14. Соціологія: підручник / за ред. В. М. Пічі. 5-тє вид., випр. Львів: Новий Світ - 2000, 2016. 280 с.